

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ **Печенюк М. А.**

«__» _____ **2019**

Дипломна робота
магістра

з теми: ***Формування культури виконання сучасної вокальної
музики у старшокласників»***

Виконала: студентка 2 курсу групи ММ1-М18
спеціальності 014 Середня освіта «Музичне
мистецтво»

Врубльовська Крістіна

Науковий керівник: ***Мартинюк Л.В.***

кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензент: ***Аліксійчук О.С.***

кандидат педагогічних наук, професор кафедри
музичного мистецтва.

Кам'янець-Подільський
2019

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників	7
1.1. Художні особливості та жанрово-стильові різновиди сучасної вокальної музики	7
1.2. Сутність і структура культури виконання сучасної вокальної музики.....	26
1.3. Історико-генетичний та теоретичний аналіз проблеми розвитку культури виконання школярів в сфері популярних жанрів.....	36
Висновки до розділу I.....	43
РОЗДІЛ 2. Експериментальне дослідження педагогічних умов формування культури виконання сучасної вокальної музики старшокласників у процесі позакласної роботи	45
2.1. Діагностика рівнів сформованості у старшокласників культури виконання сучасної вокальної музики.....	45
2.2. Обґрунтування та впровадження педагогічних умов формування культури виконання сучасної вокальної музики в старшокласників у процесі позакласної роботи	59
2.3. Методика формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників у позакласній роботі.....	71
2.4. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	86
Висновки розділу II.....	97
ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	111

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі соціокультурного розвитку проблема розвитку культури виконання сучасної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку стає особливо актуальною. Актуальність теми дослідження зумовлена якісними змінами вимог сучасного суспільства до особистості, здатної максимально реалізуватися в будь-якій сфері діяльності, адаптуватися до життєвих умов, приймати самостійно рішення та ефективно впроваджувати їх у життя. Нині гостро постає необхідність створення нової системи виховання учнівської молоді, що втілює ідею саморозвитку особистості через засвоєння цінностей культури. Одне з найважливіших місць у даному процесі належить мистецтву, яке не тільки впливає на різні сфери розвитку людини, а й створює умови для особистісного задоволення її потреб. Загальновизнаним є той факт, що в життєдіяльності індивіда, становленні його як особистості особливу роль відіграє музика, яка у навчально-виховному процесі виступає унікальним стимулюючим засобом впливу на суспільну свідомість учнівської молоді, засобом безпосереднього впливу на їх світогляд, почуття, ціннісні орієнтири тощо.

Сучасні науковці відмічають зростання впливу популярного естрадного мистецтва на особистість (А.Г.Болгарський, В.І.Березан, Б.А.Брилін, В.Л.Бриліна, Л.Л.Васильєва, В.І.Дряпіка, О.В.Лаврик, Н.М.Попович, О.П.Рудницька, О.В.Сапожнік, О.М.Семашко, В.М.Тормахова та інші). Сучасна музика в нинішніх умовах виступає однією з найулюбленіших форм дозвілєвої діяльності старшокласників. Разом з тим відзначимо, що зміст і якість такої музики далеко не однорідні. Серед зразків сучасної популярної музики є багато таких, які розраховано на невибагливий смак. Учні старшого шкільного віку, не маючи достатньо сформованої стійкої системи критеріїв оцінки, часто сприймають таку музику як справжнє, високе мистецтво. Оскільки за навчальним планом викладання предмету «Музичне мистецтво» закінчується у 8-му класі, учні старшого шкільного віку залишаються поза межами цілеспрямованого педагогічного керівництва в сфері сучасної вокальної музики. Отже, загострюється суперечність між підсиленням

потягом учнів до популярної музики і неспроможністю їх розібратись у художніх перевагах і вадах цього різновиду мистецтва.

У науково-методичній літературі проблема впливу сучасної вокальної музики на формування естетичних вимірів оцінок учнівської молоді розглядалась в різних аспектах, а саме: акцентовано увагу на формуванні музичної культури особистості засобами музики масових жанрів (Ю.Б.Алієв, В.І.Березан, В.І.Дряпіка, В.І.Строков, Т.Ф.Фурсенко, Г.В.Шостак); висвітлено процес музично-естетичного виховання засобами вокального мистецтва (Н.С.Можайкіна, О.В.Сапожнік, Д.В.Харичева); досліджено особливості формування естетичних потреб учнів в умовах вільного часу (Б.А.Брилін, І.М.Назаренко); приділено увагу педагогічним умовам залучення молоді до музикування у вокально-інструментальних ансамблях (Д.Р.Бабіч, Б.А.Брилін, А.Г.Болгарський); визначено вплив постійного сприймання естрадної музики на емоційний стан людини (С.В.Щербаков).

Водночас недослідженими залишились питання цілеспрямованої, методично організованої роботи зі старшокласниками щодо естетичного сприймання, засвоєння та виконання сучасної популярної вокальної музики, не з'ясовано сутність поняття «культура виконання сучасної вокальної музики», не розроблено педагогічні умови її формування у старшокласників у процесі позакласної роботи.

Недостатня теоретична і методична розробленість проблеми, її актуальність та педагогічна значущість зумовили вибір теми магістерської роботи **«Формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників»**.

Об'єкт дослідження – вокально-виконавська підготовка старшокласників загальноосвітніх шкіл.

Предмет дослідження – формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників у процесі позакласної роботи.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови розвитку культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників Реалізація мети, поставленої в дослідженні, передбачала вирішення таких завдань:

1. Здійснити аналіз стану науково-методичної розробки проблеми залучення школярів до музикування в сфері популярних музичних жанрів.
2. Визначити сутність і зміст поняття «культура виконання сучасної вокальної музики», розробити її структуру.
3. Розробити критерії та визначити стан сформованості культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників.
4. Визначити та експериментально перевірити педагогічні умови формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників у процесі позакласної роботи.

Наукова новизна дослідження:

- актуалізовано проблему формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників;
- уточнено сутність поняття «культура виконання сучасної вокальної музики»;
- розроблено критерії та показники сформованості культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників;
- визначено педагогічні умови та розроблено методику формування культури виконання сучасної вокальної музики у позакласній роботі.
- уточнено сутність поняття «сучасна вокальна музика» та конкретизовано його зміст;
- удосконалено методи організації позакласної роботи та методи вокального навчання учнів старшого шкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його теоретичні висновки й експериментальні дані можуть слугувати основою удосконалення практики музично-виховної роботи зі старшокласниками у позакласній роботі. Матеріали і результати дослідження можуть застосовуватись як методичні рекомендації для керівників самодіяльних співацьких гуртів позакласної роботи.

Для реалізації мети та розв'язання поставлених завдань було застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз наукової, педагогічної та методичної літератури в межах досліджуваної проблеми; аналіз, синтез, порівняння,

класифікація, абстрагування, конкретизація наукової інформації, які застосовувались при визначенні понятійного апарату дослідження, при розробці педагогічних умов культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників під час позакласної роботи; *емпіричні*: узагальнення педагогічного досвіду з проблеми формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників у позакласній роботі, цілеспрямоване спостереження, опитування (усне та письмове), бесіди, творчі завдання, анкетування (музична «слухова» анкета), педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), кількісний та якісний аналіз результатів дослідження і статистична обробка отриманих даних.

Дослідно-експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу було здійснено на базі ЗОШ №8 та НВК №13 м. Кам'янця-Подільського.

Структура й обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Аналіз науково-методичної розробки проблеми залучення школярів до музикування в сфері популярних музичних жанрів дозволив з'ясувати, що попри звертання окремих авторів до вирішення означеної проблеми цілий ряд актуальних і важливих питань лишилися поза дослідницькою увагою. Зокрема, потребують дослідження шляхи залучення старшокласників до вокальних занять у позакласній діяльності та формування у них виконавської культури у сфері популярних жанрів.
2. Культура виконання популярної вокальної музики визначається в дослідженні як динамічне утворення, що передбачає здатність особистості до адекватної оцінки естетичних достоїнств художніх образів цього різновиду мистецтва, до їх виразного музичного і сценічного втілення. Культура виконання сучасної вокальної музики є цілісною і гнучкою системою взаємодії мотиваційного, когнітивного, оцінювального, інтерпретаційного та сценічного компонентів.
3. Критеріями сформованості культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників визначено: ступінь сформованості позитивного ставлення до сучасної вокальної музики і до власної співацької діяльності у цій галузі; ступінь освоєння учнями елементарних знань у галузі сучасного вокального мистецтва; міра здатності до адекватного оцінювання вокальних творів популярних жанрів; міра здатності до створення інтерпретації вокального твору сучасної популярної музики; міра здатності до виразного сценічного втілення вокального твору. Показниками розроблених критеріїв відповідно стали такі, як яскравий вияв прагнення до: систематичного слухання кращих зразків сучасної вокальної музики, виконання вокальних творів популярної музики, власного вокального навчання; обізнаність у: репертуарі сучасного вокального мистецтва та жанрово-стильових різновидах сучасної популярної музики, специфіці естрадного співу, особливостях вокального мистецтва; уміння відрізнити художні зразки популярної вокальної музики від «низькопробних» пісень цього різновиду мистецтва, уміння відібрати художні вокальні твори для власного виконання;

відповідність манери співу жанрово-стильовим особливостям вокального твору, усвідомленість ставлення до розкриття художнього змісту твору та уміння вибрати адекватні змісту засоби вокальної виразності, вияв творчої ініціативи в інтерпретації художнього образу; спроможність зберегти творче самопочуття в умовах концертної діяльності, уміння коригувати вокально-виконавський процес під час концертної діяльності, відповідність зовнішнього вигляду виконавця вимогам сценічного виконання, відповідність танцювальних рухів художньому змісту вокального твору, уміння користуватись сценічно-технічними засобами відповідно до завдань художньо-виразного виконання.

4. Результати констатувального експерименту дозволили визначити існуючий стан сформованості культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників як загалом незадовільний. Серед найпоширеніших недоліків виявлено такі, як безсистемність слухання творів вокальної популярної музики, поверховий характер відомостей щодо її стилів і жанрів, несформованість елементарних знань щодо особливостей вокального звукоутворення, відсутність прагнення до послідовного розвитку власних вокальних умінь та навичок. Для переважної більшості сучнів характерним є спонтанність у виборі творів для слухання і виконання, невибагливі, примітивні художні уподобання в галузі сучасної вокальної музики, нездатність до самостійного створення виразної трактовки художніх образів і сценічно-артистичного їх утілення в умовах прилюдної діяльності.
5. Педагогічними умовами формування у старшокласників культури виконання сучасної вокальної музики в процесі позакласної роботи, що мають діалектично взаємодоповнюючий характер, визначено такі, як розширення репертуарної обізнаності у вокальній музиці популярних жанрів у єдності з піклуванням про збереження в учнів індивідуальних художніх схильностей; здійснення систематичного педагогічного контролю за вокально-художнім розвитком старшокласників у єдності із постійним спонуканням їх до самоконтролю і самооцінки; активізація вольових зусиль учнів у процесі опанування виконавсько-мистецьких умінь у єдності із застосуванням художньо-

релаксаційних чинників у навчальних заняттях; проведення поточних вокальних занять у поєднанні із застосуванням форм оприлюднення результатів вокально-художньої роботи.

Розроблена в процесі дослідження методика формування культури виконання сучасної вокальної музики є певною системою, що передбачає визначення мети, завдань, комплексу методів, прийомів і форм залучення учнів до навчання і розвитку в умовах позакласної роботи. Цілісність означеної системи забезпечено художньо-аксіологічним її спрямуванням, що виражається в орієнтації підлітків на постійне оцінювання естетичних достоїнств творів сучасної музики і характеру їх виконання.

6. Методика формування культури виконання сучасної вокальної музики у старшокласників включає три групи взаємодоповнюючих методів, спрямованих на вокальний розвиток учнів, формування у них творчих підходів до опрацювання вокальних творів популярної музики та умінь їх виразного сценічного відтворення; визначення етапів послідовного розвитку культури виконання сучасної вокальної музики – мотиваційно-пізнавального, виконавсько-творчого, концертно-орієнтованого, а також з'ясування оптимальних форм організації позакласної роботи.
7. Дані формувального експерименту дали можливість зафіксувати позитивні зрушення рівнів сформованості культури виконання вокальної музики у старшокласників за всіма визначеними критеріями, що свідчить про ефективність і значну перевагу розробленої і апробованої методики формування культури виконання сучасної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку в процесі позакласної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Э. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе. Москва: Просвещение, 1983. 112 с.
2. Алиев Ю. Б. Формирование музыкальной культуры школьников подростков: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед наук: 13.00.01. Москва, 1988. 32 с.
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект. Москва: Знание, 1977. 254 с.
4. Бабіч Д. Р. Мистецтво імпровізації як складова фахової підготовки артистів естрадних ансамблів / Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць. Київ, № 7. 2002. С.81-88
5. Березан В. І. Педагогічний потенціал сучасної музики масових жанрів : зб. наукових праць Полт. держ пед. ун. Короленка. Вип.1(15). Полтава, 2001. С.92-96
6. Болгарський А. Г. Музична культура в системі підготовки майбутнього вчителя музики / Науковий часопис Нац. пед. унів-ту ім. М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць. Київ: НПУ, 2004. № 1 (6). С.7- 12
7. Большой энциклопедический словарь [ред. А. М. Прохоров]. Москва: 1984. 668 с.
8. Брылин Б. А. Музыкально-творческое развитие учащихся в условиях досуга. Київ: КГИК, 1998. 202 с.
9. Брылина В. Л. Формирование эстетического идеала в процессе вокальной работы с подростками: дис... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1985. 156 с.
10. Валькевич Р. А. Сценічна культура у педагогічному просторі. Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2005. 204 с.
11. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2003. 211 с.

12. Венгрус Л. А. Пение и “фундамент музыкальности”. Великий Новгород : Нов. ГУ им. Я.Мудрого, 2000. 204 с.
13. Виконавська інтерпретація : навчально-методичний посібник для студентів / [упоряд. О. Є. Старовойтова]. Луганськ: Альма-матер, 2007. 173 с.
14. Виноградова М. Д. Коллективная познавательная деятельность и воспитание школьника. Москва: Педагогика, 1997. 159 с.
15. Вокал: Програма практикуму з фаху для студентів магістратури / [уклад. Кудрич Л. В.]. Харків: ХДАК, 2005. 15 с.
16. Вокальний клас: Програма для педагогічних інститутів / [упоряд. Ю. Є. Юцевич]. Київ: РУМК, 1991. 20 с
17. Гадалова І. М. Музыка та співи / І. М. Гадалова. Київ, 1996. ч.1. 237 с.
18. Гігієна голосу: Навчально-метод. матеріали до курсу / [уклад. І. В. Щербіна]. Харків: ХДАК, 2003. 44 с.
19. Гонтаренко Н. Б. Сольное пение: секреты вокального мастерства / Н. Б. Гонтаренко. [изд. 2-е.]. Ростов н/Д: Феникс, 2007. 155 с.
20. Грані педагогічної майстерності (Педагогіка мистецької діяльності) : навч. посібник для студентів, педагогів, керівників творчих виконавських колективів. Рівне: РДГУ, 2002. 232 с.
21. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: дис. ... доктора мистецтвознавства : 17.00.03. Київ, 2000. 370 с.
22. Громов С. Н. Популярная эстрадная и поп-музыка в культурно-досуговой программе / С. Н. Громов // Культурно-досуговая деятельность: Учебник [под науч. ред. А.Д.Жаркова, В.М. Чижикова]. Москва: Академия, 1998. С.200-348.
23. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики / Леонид Борисович Дмитриев. Москва: Музыка, 2000. 368 с.
24. Дряпіка В. І. Розкриваючи світ джазу, рок і поп-музики: кн. для вчителя. Київ: Трелакс, 1997. 184 с.
25. Економова Е. К. Організація співтворчості: навч. посібник для концертмейстера і співака. Одеса, 2003. 208 с.
26. Емельянов В. А. Развитие голоса / [3-е изд., испр.] Спб.: Лань, 2003. 191 с.

27. Енді Е. Стилiстика року / Е. Енді. Київ: Ніке, 1993. 24 с.
28. Есаков М. М. Основы джазовой импровизации / М. Есаков. Москва, 1993. 86 с.
29. Естрада. Рок-музика. Джаз: термінологічний словник. Метод. матеріали по впровадженню та використанню спец. термінології / [авт.-укл. В.М.Откидач]. – Суми: Университетская книга, 1993. 240 с.
30. Євтушенко Д. Г. Питання вокальної педагогiки / Д. Г Євтушенко. Київ: Мистецтво, 1963. 339 с.
31. Жигінас Т. В. Методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. пед. наук: спец.13.00.02. Київ, 2007. 19 с.
32. Зірки «Червоної Руги» [упоряд. Л.І.Брюховецька, О.М.Євтушенко]. Київ: Видав. Дім «КМ Academia», 1993. 143 с.
33. Зязюн І. А. Виховання естетичної культури школярів / Зязюн І. А., Миропольська Н. Є., Хлебнікова Л. О. Київ: ІЗМН, 1998. 156 с.
34. Исаева И. О. Эстрадное пение. Экспресс-курс развития вокальных способностей. Москва: АСТ: Астрель, 2007. 319 с.
35. Клитин С. С. Эстрада: Проблемы теории, истории и методики : учебное пособие. Л.: Искусство, 1987. 190 с.
36. Коган Л. М. Цель и смысл жизни человека / Л. М. Коган. Москва: Мысль, 1984. 252 с.
37. Кон И. С. Психология старшеклассника / Игорь Семёнович Кон. Москва: Просвещение, 1982. 207 с.
38. Кондратенко Г. Г. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02. Київ, 2007. 23 с.
39. Конников А. П. Мир эстрады / Александр Павлович Конников. Москва: Ис-во, 1980. 270 с.
40. Кочнева И. С. Вокальный словарь / И. С. Кочнева, А.С. Яковлева. [2-е изд.] Л., Музыка, 1988. 70 с.

41. Книшова Т. П. Формування артистизму як компонента педагогічної майстерності. О.: Астро Принт, 1999. 16 с.
42. Крейз Р. Релаксация / Ричард Крейз; пер. с англ. Н. Мовчан. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. 256 с.
43. Кротова Т. Ф. Музичне виконавство як засіб самоутвердження підлітка на шляху духовного становлення / Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць / [ред. кол. Н. В. Гузій (відпр.ред.) та інші.] К., НПУ, 2002. № 7. С.210-217
44. Кулагина И. Ю. Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет): учеб. пособие / [4-е изд.] М.: Изд-во УРАО, 1998. 176 с.
45. Кутова Н. А. Нравственное воспитание старших подростков средствами музыки массовых жанров (на материале рок-музыки) : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кутова Наталья Андреевна. К., 1992. 132 с.
46. Люш Д. В. Развитие и сохранение певческого голоса / Д. В. Люш. Київ: Муз. Україна. 1988. 144 с.
47. Малинина Е. М. Вокальное воспитание детей / Е. М. Малинина. Л., Музыка, 1967. 88 с.
48. Мартинюк Л.В. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Хоровий клас та практикум роботи з хором» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2014. 60 с.
49. Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1987. 95 с.
50. Методика викладання вокалу: програма навчального курсу для студентів мистецького факультету (Спеціальність: “Музична педагогіка і виховання”. Спеціалізація: “Художня культура”. Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст) / [укл. Т. М. Пляченко]. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2006. 32 с.
51. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва / М. В. Микиша. Київ: Муз. Україна, 1971. 90 с.

52. Мозговий М. П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01. К., 2007. 19 с.
53. Музыкальная энциклопедия. Т.3. Корто – Октоль. М.,1973. 1102 с.
54. Музыкальный энциклопедический словарь [авт. О. А. Шаповалова]. М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2003. 704 с.
55. Музична естрада: Словник / [укладач В. М. Откидач]. Х., Видавець І.В. Якубенко, 2004. 446 с.
56. Назаренко І. М. Формування естетичних потреб старшокласників в умовах вільного часу /на матеріалі музики/ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02. К.: КДІК, 1995. 25 с.
57. Немов Р. С. Психология: учебник для студентов высших педагогических учебных заведений: В 3 кн. Кн. 3: Экспериментальная педагогическая психология и психодиагностика / М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. 512 с.
58. Никулина А. Д. Контроль и самоконтроль младших школьников на уроках математики: учебное пособие к спецкурсу. Луганск: ЛГПУ, 1998. 144 с.
59. Овчаренко Н. А. Основы вокальної методики: науково-методичний посібник. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. 116 с.
60. Олендарев В. Н. Отечественный джаз и проблемы стиля : автореф. дисс. на соиск. наук. ступеня канд. искусствоведения : спец. 17.00.02. К., 1995. 22 с.
61. Откидач В. М. Рок-музыка і світовий художній процес. Х.: ХДАК, 2005. 294 с.
62. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва:Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
63. Педагогика : учебн. пособие для пед. ин-тов / [под ред. Ю. К. Бабанского]. М.: Просвещение, 1983. 608 с.
64. Переверзєв Л. Б. Сучасна популярна музика в естетичному вихованні підлітків та юнацтва / Музика в школі. К., 1988. №7. С.101-110
65. Петровский В. А. Личность, деятельность, коллектив / В. А. Петровский. М.: Политиздат, 1984. С.3-10

66. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: навчально-методичний посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальність „Музична педагогіка і виховання”). Кіровоград: КДПУ, 2005. 80 с.
67. Поліщук С. А. Вольовий розвиток дітей молодшого шкільного віку: навч. посібник. Суми: ВТД “Університетська книга”. 2005. 158 с.
68. Поплавський М. М. Антологія сучасної української естради. Київ: Преса України, 2004. 416 с.
69. Попович Н. М. Художній зміст та форма у системі творчоті музиканта-виконавця / Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : Збірник наукових праць / [ред.кол. Гузій Н.В.(відпр.ред.) та інші]. № 7. К., НПУ, 2002. С.19-25
70. Постановка голосу : навчальна робоча програма для студентів мистецького факультету педагогічного університету. Спеціальність “Музична педагогіка і виховання”. Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр (за вимогами кредитно-модульної системи) / [укл. Пляченко Т.М.]. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2006. 28 с.
71. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл 5-11 класи. Міністерство освіти і науки України. Київ: Ірпінь, 2005. 233 с.
72. Прохорова Ю. О. До питання підготовки майбутніх фахівців вокально-естрадного співу / Наука і сучасність. Серія: Педагогіка. Філософія: зб. наук. праць. Київ: Логос, 2003. №.39. С.133-139
73. Рева В. П. Про деякі особливості сприйняття ліричної музики учнями старшого шкільного віку / Музика в школі. К., 1988. №.8. С.17 -24
74. Рок-музика в молодіжному середовищі / [Уклад. Б.А.Брилін]. Київ: Знання, 1989. 16 с.
75. Ростовський О. Я. Педагогічна ситуація сприйняття музики школярами. Музика в школі : Збірка ст. / [упоряд. Л.Хлебнікова]. Київ : Муз. Україна. №11, 1987. С.14-19

76. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 247 с.
77. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник / Оксана Петрівна Рудницька. К.: "Інтерпроф", 2002. 270 с.
78. Саїк Г. Ф. Збереження емоційно-естетичної реакції студентів на музику в процесі виконавської інтерпретації / Теорія і методика мистецької освіти. К., 2001. № 2. С.178-182
79. Самодеятельные ВИА и дискотеки. Москва: Профиздат, 1987. 223 с.
80. Сапожник О. В. Методичні орієнтири музично-естетичного виховання учнівської молоді на матеріалі сучасної популярної естрадної музики : збірник наукових праць. Соціалізація особистості. Київ: Логос. 2002. №8. С.177 - 183
81. Сапожник О. В. Сучасна популярна естрадна музика : навч. програма. Київ: ДАКККіМ, 2000. 66 с.
82. Саркитов Н. Д. Социальные функции рок-музыки и её место в молодёжной субкультуре : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филос. наук. : 09.00.08. М., 1987. 20 с.
83. Симоненко В. С. Лексикон джаза. Київ: Музична Україна, 1981. 111 с.
84. Словник вокальних термінів / [уклад. Н. Д. Даньшина]. Ніжин: НДПУ ім.Гоголя, 2001. 74 с.
85. Советский энциклопедический словарь / [гл. ред. А.М. Прохоров]. 4-е изд. Москва: Сов. энциклопедия, 1989. 1632 с.
86. Современная энциклопедия. Музыка наших дней / [ред. Н. Майсурян, Д. Михайлович]. М.: Аванта +, 2002. 431 с.
87. Сохор А. Н. Вопросы социологии и эстетики музыки : Статьи и исследования . ч.1. Л.: Сов. композитор, 1983. 296 с.
88. Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки / О. Г. Стахевич. Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. ч.1. 92 с.
89. Стотика О. В. Естрадно-джазове мистецтво в системі масового музично-естетичного розвитку особистості / О. В. Стотика, І. Г. Стотика // Науковий часопис. К., 2004. Серія 14, Вип.1(6). С.234-240

90. Строков В. И. Формирование музыкальной культуры молодёжи в условиях деятельности концертно-зрелищных учреждений : дис. ... канд пед. наук: 13.00.05. Тамбов, 2006. 189 с.
91. Стулова Г. П. Дидактические основы обучения пению: учебное пособие / Г. П. Стулова. М.: МГПИ, 1988. 68 с.
92. Тормахова В. М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 17.00.03. К.: КНУКіМ, 2007. 17 с.
93. Філософський енциклопедичний словник / [уклад. В.І.Шинкарук]. Київ: Абрис, 2002. 744 с.
94. Фурсенко Т. Ф. Молодіжна музична культура у вихованні особистості : програма спецкурсу для студентів. Ялта: РІО КГУ, 2006. 18 с.
95. Чурикова-Кушнір О. Д. Виховання вокально-інтонаційної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. Луганськ, 2002. 20 с.
96. Шевнюк О. Л. Теорія і практика культурологічної освіти майбутніх учителів у вищій школі : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. К., 2004. 555 с.
97. Шостак Г. В. Музыка масових жанрів як фактор формування музичної культури підлітків : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. К., 1995. 177 с.
98. Щербаков С. В. Влияние регулярного восприятия эстрадной музыки на эмоциональное состояние : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора псих. наук : спец. 19.00.07. СП, 1991. 15 с.
99. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти. Суми, 2005. 137 с.
100. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу: навчально-методичний посібник. Київ, 1998. 159 с.
101. Юшманов В. И. Вокальная техника и её парадоксы / Виктор Иванович Юшманов. СПб.: ДЕАН, 2001. 128 с.